

KEMAL PAŞAZADE TARAFINDAN TERCÜME
EDİLDİĞİ DÜŞÜNÜLEN BİR RİSALE:
AHVÂL-İ KİYÂMET

Doç. Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ*

ÖZ: Kutsal kitapların, mutlaka gerçekleşeceğini bildirdiği kıyamet hakkında, farklı inançların farklı yaklaşımları bulunmaktadır. İslâm coğrafyasında “*gaybı ancak Allah’ın bildiği*”ni ifade eden ayete rağmen, zaman zaman bir kıyametin yaklaşmakta olduğunu iddia ederek birtakım çıkarlar sağlamak isteyenler zuhur etmiştir. Kâinatın son demlerinde gerçekleşecek olan ve kutsal kitaplarda bahsedilen dehşetli hadiselerin verdiği korku, insanların yakın zamanda gerçekleşeceği öngörülen kıyamet senaryolarına rağbet etmeleri sonucunu doğurmuştur. XVI. yüzyılın hemen başında, böyle bir korkuyu teskin etmek için yazılan Celâleddîn Suyûtî’ye ait *Kitâbü’l-Keşf ‘an Mücâvezeti Hâzîhi’l-Ümmeti el-Elf* adlı Arapça eser, aynı tedirginliği yaşayan Anadolu Türklüğünün de dehşete kapılmaması için Türkçeye tercüme edilmiştir. Bu tercümelerin serlevhalarında eserin Ebussu’ûd Efendi, Kemal Paşazade, Gelibolulu Mehmed ve Gelibolulu Mahmud gibi isimlere izafe edildiği dikkati çekmektedir. Çalışmada, ilgili tercümenin on bir nüshadan tenkitli metni hazırlanmış ve eserin Kemal Paşazade’ye ait olması muhtemel bir tercüme olduğu dile getirilmiştir.

Bu risalede müellif, hadislere göre dünyanın yedi bin yıl yaşayacağını dile getirmiş, bazı hesaplamalar yaparak kıyametin kopmasına birkaç asır daha bulunduğunu ortaya koymuştur. Daha önce bu hususta yapılan bazı yorumları, kendi süzgecinden geçiren müellif, büyük alâmetlerin gerçekleşeceği zaman dilimi içine girilmediği sonucuna ulaşır. Eser, Kemal Paşazade tarafından secili olarak tercüme edilmiştir. Bu durum, onun meadla (bitiş, Kıyamet) ilgili edebî bir eser olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

* KTÜ Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl., ozersenodeyici@gmail.com

Anahtar kelimeler: Kıyamet, hadis, Celâleddîn Suyûtî, mebde ve mead, Kemal Paşazade

**A Treatise About the Doomsday Believed to be Translated
Translated by Kemal Paşazade: Ahvâl-i Kıyâmet**

ABSTRACT: There are many different approaches of different faiths about the Doomsday which holy books reported that it would occur in one day. In Islamic lands despite a holy Quranic verse that says “*Only God knows unseen facts*” sometimes those who want to provide some interests has arrived by claiming an impending doom. The fear of horrendous events which will take place in the last moments of universe and mentioned in the holy books have resulted to demand people to scenarios of a recently doomsday. Celâleddin Suyûtî’s book named *Kitâbü’l-Keşf ‘an Mücâvezeti Hâzihi’l-Ümmeti el-Elî* which is written by Arabic at the beginning of XVIth century to placate such fear was translated not to be terrified of Anatolian Turks who became upset. In the titles of these translations we see different names such Ebussu’ûd Efendi, Kemal Paşazade, Gelibolulu Mehmed and Gelibolulu Mahmud as its translator. In this study a copy with critic of this text has been prepared and it claims that this translation had been translated done by Kemal Paşazade.

In this treatise author says that world’s life would be seven thousand years and claims that there would be a couple of centuries for doomsday by some calculations. The author criticized some comments made earlier in this regard and concludes that the great omens of doomsday have not emerged yet. This treatise is translated rhymed -according to- with original- by Kemal Paşazade. This situation is mandated to evaluate the treatise as a literary work about genesis and doomsday.

Key Words: Doomsday, hadith, Celâleddîn Suyûtî, genesis and armageddon, Kemal Paşazade

GİRİŞ

Pek çok dinî inanç, dünyadaki insan varlığının büyük bir felâketle son bulacağını öngörür. İman edenlerin diğerlerinden ayırt edileceği ve sonsuz bir yaşamın başlayacağı bu felaket, İslâm dininde *kıyamet* sözcüğü ile ifade edilmiştir. *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*’nde bu hadisenin kozmik sistemde meydana gelecek değişimle başlayacağı ifade edilmiştir.¹ Sosyal, kültürel, teknolojik değişmelere pa-

¹ “Kıyamet: Dünyanın bağlı olduğu kozmik sistemde meydana gelecek değişimin ardından ölümlerin diriltmesiyle başlayıp ebediyen devam edecek olan âlem.”

ralet olarak çeşitli zamanlarda insanlığın mutlak sonu hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Son asırda ise, kozmik âlemde gerçekleşecek hadiselerin dünyadaki yaşama olanak sağlayan hassas dengeyi bozacağı ve böylece hayatı sonlandıracağı üzerinde durulmaktadır.

Kıyamet telakkisi farklı din ve inanışlarda farklı anlayışların doğmasına sebep olduğu gibi kimi inanışların temel argümanını teşkil etmiştir. İslâm coğrafyasında da kıyametin zamanı ile ilgili çeşitli spekülasyonlar yapılagelmiştir. Kur'ân'da Hazreti Muhammet'e kıyametin zamanı ile ilgili olarak yöneltilen sorulara açık bir şekilde cevap verilmiş, Peygamber de dâhil hiçbir insana bu bilginin verilmediği vurgulanmıştır:

“Sana, kıyamet saatinin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar, de ki: «Onu ancak Rabbim bilir, onun vaktini, O'ndan başka belirtecek yoktur. Göklerin ve yerin, ağırlığını kaldıramayacağı o saat, sizlere ansızın gelecektir.» Sen sanki öğrenmişsin gibi sana soruyorlar, de ki: «Onu bilmek ancak Allah'a mahsustur, ama insanların çoğu bu gerçeği bilmezler.» ” (A'raf / 187).

Bununla birlikte Kur'an'da, gerçekleşecek büyük felaketin yaklaştığına işaret eden çeşitli alametlerin bulunduğu bildirilmiştir. Yecüc ve Mecuc'un gelişi (Enbiya / 96), dâbbetü'l-arzın çıkışı, (Neml / 82), göğün insanları saracak bir duman (duhan) yayacağı (Duhan/11-12), göğün yarılması (İnşikak/1-2), göğün dürülmesi (Enbiya/104), dağların yürütülmesi (Kehf/47. Tekvir/3), denizlerin kaynaştırılması (Tekvir/6), güneşle ayın birleştirilmesi (Kıyame/10) ve ayın yarılması (Kamer/1) Kur'an'da anılan alametlerdir (Malkoç 2010: 28).

Bazı hadislerde de kıyametin yaklaştığını haber veren kimi işaretlere temas edilmiştir. Temel İslâmî kaynaklarda bahsedilen alametlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz: Fitnenin, insanların ölümü isteyecek kadar çoğalması, insanları doğudan batıya sürececek bir ateşin çıkması, Kahtan'dan insanları asasıyla sürececek bir adamın çıkması, aynı davaya sahip iki Müslüman grubun birbiri ile savaşması, Müslümanlar arasında malın çoğalması, cariye'nin efendisini doğurması, ilmin azalması ve cehaletin artması, kötülerin yönetimi ele geçirmesi, Fırat nehrinin çekilerek nehir yatağından altın çıkması, depremlerin çoğalması, kadınların çoğalıp erkeklerin azalması (Altuntaş 2007: 21-22).

İslâm dünyasında, Hazreti Peygamber'e izafe edilen bazı rivayetlerden hareketle kıyamet beklentisine bağlı bir milenyum (binyılcılık) telakkisi doğmuştur. Bu inancın temeli Hazreti Muhammet'in "*Peygamber, kabrinde bin yıl durmaz*" mealindeki bir sözüne istinat etmektedir. Doğruluğu muteber kaynaklarca teyit edilmeyen bu rivayet, Peygamber'in ölümünden bin yıl sonra (M.1591) kıyamet kopacağına yorulmuştur (Baş 2005: 171-172)².

XVI. yüzyılda böyle bir beklentinin oluşması, bu hususa yönelik bazı açıklamaların yapılmasını zaruri hale getirmiş, insanlar âlimlerden kıyamet hususunda açıklamalar beklemiştir. Bu çalışmaya konu olan Celâleddin Suyûtî'ye ait eser ve onun tercümesi de bu ihtiyaca cevap vermek için yazılmıştır.

Kemal Paşazade ve Ahvâl-i Kıyâmet

Kemal Paşazade'nin hayatı hakkındaki bilgilerde kimi ihtilaflar bulunsa da, hakkında söz sarf eden bütün kaynaklar onun ilminden ve irfanından övgüyle bahsetmişlerdir. Şeyhülislâm unvanının yanı sıra Müftî'l-Enâm, Müftî's-Sakaleyn, İbn Sînâ-yı Rûm gibi lakaplarla da anılan Kemal Paşazade, 1468 yılında dünyaya gelmiştir.

Asıl adı Şemseddin Ahmed Çelebi'dir. Sultan I. Selim döneminde yıldızı parlamıştıktan sonra önce Edirne kadısı olmuş, 1516 yılında da Anadolu kazaskeri tayin edilmiştir. Çeşitli medreselerde müderrislik yapan Kemal Paşazade, 1526 yılında şeyhülislâmlık makamına getirildi (Saraç, 1999: 13-19).

Osmanlı bürokrasisinde önemli bir yer tutan, ilmî kudretiyle dikkatleri çeken Kemal Paşazade'nin azımsanmayacak sayıda edebî eseri de vardır. Sehî Bey, onun gazellerinin yanı sıra Yûsuf u Züleyhâ mesnevisini, Tevârîh-i Âl-i Osmân adlı tarihini ve Nigârîstân adlı Farsça eserini övgüyle anar (İsen, 1998: 97)

Kemal Paşazade, hem ilmî hem de edebî kimliği ile takdir topladığı gibi şahsiyetiyle de olgunluk göstermiş³; böylece başta Sultan

² Aynı çalışmada XVI. yüzyıl Osmanlı coğrafyasında Kâtip Çelebi, Gelibolulu Mustafa Âlî, Selânikî Mustafa Efendi, Kadızade Ahmed Şemseddin gibi âlim ve müelliflerin kıyamet beklentisi içinde olduklarına değinilmiştir (Baş 2005: 172-16).

³ Gelibolulu Âlî, Kühü'l-Ahbâr adlı eserinin şairlerden bahseden bölümünde Ârifî adlı bir şairin Kemalpaşazade'yi eleştiren bir şiiri kendisine sunduğunu, karşılığında ise takdir gördüğünü şöyle anlatır (1994: 242):

Selim olmak üzere devrin önde gelen isimlerinin hürmetini kazanmıştır. Hatta Sultan Selim ile aralarında geçen bir diyalog Osmanlıların ulemaya duyduğu saygının timsali olmuştur.⁴

Devrinin etkin şahsiyetlerinden biri olan Kemal Paşazade, 1534 tarihinde vefat ettiği zaman ardında pek çok eser bırakmıştır. Tespit edilebilen Türkçe telif eserleri şunlardır: *Divan, Yûsuf u Züleyhâ, Ka-fiye Risalesi, Nasâyih, Usul-nâme, Bürde ve Tantarâniyye Kasidelerinin Manzum Tercümelere, Dakâyıkul-Hakâyık, Câmî'ü'l-Fürs, Türkçe Fetvalar, Rücû'u's-Şeyh ilâ Sıbâhi fi'l-Kuvveti 'ale'l-Bâh Tercümesi* (Saraç, 1999: 42-43). Müellifin, bunların yanı sıra sayısı üç yüzü aşan risalelerinin bulunduğu rivayet edilmektedir. Bu risalelerinin otuz altı tanesi Ahmed Cevdet tarafından *İkdâm* neşriyatı arasından yayımlanmıştır (Parmaksızoğlu, 564). Çalışmaya konu olan risalenin de onun çok sayıdaki telifatından biri kabul edilmesi gerekmektedir.

Eser Bilgileri

Ahvâl-i Kıyâmet'in on bir nüshası tespit edilebilmiştir. Söz konusu nüshaların bulunduğu kütüphaneler ve rumuzları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Nüsha	Nerede Yer Aldığı	Arşiv Numarası	Kime Atfedildiği
A	İstanbul Millet K.	34 Ae Manzum 573/2	Kemal Paşazade
B	Kayseri Raşit Ef. K.	Raşid Efendi 196/9	Ebussu'ûd Efendi
C	Ankara M.K.	06 Mil Yz A 5401/2	Celâleddîn Suyûtî
D	Ankara M.K.	06 Mil Yz A 5693/7	Kemal Paşazade (sonda)

“Ve bu kıt'a dahi anuñdur. Kemâlpaşazâde merhûma virmişdür. Kemâl-i nezâket-i tab'ından incinmeyüp tahsîn-i belîğ buyurmuşdur:

İmâm-ı dîn ü millet ya'nî müftî
Ki yokdur aña beñzer ehl-i âdem

Şu deñlü ihtisâr eyler cevâbın
Olur olmaz yazar vallâhu a'lem”

⁴ Buna göre Mısır Seferi esnasında Kemalpaşazade'nin atının ayağından sıçrayan çamur, Sultan Selim'in kaftanına bulaşır. Bunun üzerine Selim, ulema ayağından sıçrayan çamurların medâr-ı zînet ve mefharet olacağını söylemiş ve o kaftanın, ölümünden sonra sandukası üzerine örtülmesini vasiyet etmiştir (Saraç, 1999: 32).

E	İstanbul Millet K.	34 Ae Şeriyeye 905/3	Kemal Paşazade (sonda)
F	Ankara M.K.	06 Hk 4328/1	Celâleddîn
G	Ankara M.K.	06 Mil Yz A 1941/2	Gelibolulu Mehmed Çelebi
H	Çorum Hasan Paşa K.	19 Hk 798/1	Gelibolulu Mahmûd Çelebi
I	Konya Bölge Yazma Eserler K.	32 Yalvaç 107/12	Mevlânâ Celâleddîn
İ	Manisa İl Halk K.	45 Hk 1660/2	Kemal Paşazade (sonda)
J	Kastamonu Yazma Eser K.	37 Hk 1073/9	Kemal Paşazade (sonda)

Temin edilen on bir nüshanın her biri birbirinden farklı başlıklar taşımakta ve bu başlıklarda eserin müellifi olarak farklı şahıslar anılmaktadır. Ancak eldeki karinelere hareketle bu başlıkların nasıl konulmuş olabileceğine dair bazı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Eserin aslı Celâleddîn Suyûtî'nin *Kitabü'l-Keşf 'an Mücâvezeti Hâzihi'l-Ümmeti el-Elî*⁵ adlı risalesinin tercümesidir. Ancak eser Osmanlı süslü nesrine adapte edilmek için aslından mealen olmasa da lafzen uzaklaşmıştır. Eserin sahibinin Celâleddîn Suyûtî olduğu C, F, G, H ve I nüshalarında başlıkta belirtilmiştir. Bu başlıkların haricinde eserin A ve E nüshalarındaki serlevha onun İbn Kemal'e ait olduğuna işaret ederken B nüshası Ebussuûd Efendi'ye ait olduğunu iddia etmektedir. G nüshası eseri Gelibolulu Mehmed Çelebi'nin tercüme ettiğini söylerken H nüshası bu ismi Gelibolulu Mahmûd Çelebi olarak aktarır. F nüshasının başlığında yalnızca Celâleddîn, I nüshasında ise Mevlânâ Celâleddîn ismi anılırken E nüshasının hem başında hem de ferağ kaydında eserin İbn Kemal'e ait olduğu belirtilir. Başlıksız olan D, İ ve J nüshalarının sonunda da eserin İbn Kemal'e ait olduğu yinelenmiştir. Bu veriler Celâleddîn Suyûtî'ye ait bir telifin Kemal Paşazade tarafından tercüme edilmiş olabileceğine işaret etmektedir.⁶ Tüm nü-

⁵ Eserin orijinal metni için bk.

http://library.islamweb.net/newlibrary/display_book.php?idfrom=465&idto=469&bk_no=130&ID=22 (e.t. 30/01/2014).

⁶ İbn Kemal ile Celâleddin Süyûtî'nin çeşitli kaynaklar tarafından mukayese edildiğine dikkat çekmek gerekir. Sözelimi Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi* adlı eserinde Abdülhây el-Lüknevî'nin bu türden bir kıyaslamasına yer

halarda Celâleddîn Suyûtî adı bir şekilde anılmaktadır. Değerlendirmeye alınan on bir nüshanın iki tanesinde başlıkta, üç tanesinde de sonda Kemal Paşazade adı anılmaktadır. Bu durumda beş nüshanın delaletiyle çevirinin İbn Kemal tarafından yapıldığı söylenebilir. Ancak Ebussuûd Efendi, Gelibolulu Mehmed ve Gelibolulu Mahmud adlarının da birer ihtimal olarak anılması gerekir.

Tarihin her döneminde çeşitli kehanetler söyleyen, kendi düşüncesini yakın bir zamanda gerçekleşecek bir kıyamete yaslayan ve insanları bu suretle dehşete düşürerek kendine bağlamaya çalışan birçok sahte peygamber, mehdi ve Mesih zuhur etmiştir. Suyûtî kendi döneminde bu türden sahtekâr kimselerin insanlara kıyamet korkusu aşılıp onları kandırmasına kayıtsız kalamadığı için eserini yazmış olmalıdır. Osmanlı şeyhülislâmı İbn Kemal'in de Osmanlı tebaasının bu konudaki merakını gidermek için ilgili eseri Türkçeye aktardığı düşünülebilir.

Eserde dünyanın ömrünün yedi bin yıl olduğunu dile getiren bir hadis değerlendirilir. Hz. Peygamberin bir başka hadisinde kendisinden sonra ümmetinin sadece bin yıl daha yaşayacağı dile getirilmektedir. Eserin müellifi halk arasında yaygın olan bu düşünceye karşı çıkmaktadır. Ona göre bin yılın dolmasına 102 sene kalmıştır. Hâlbuki kıyametin kopacağını işaret eden kesin deliller mahşerden iki yüz sene önce gerçekleşmeye başlayacaktır.⁷ Yani Deccal'ın inişi İsa Peygamberin onu öldürüşü ve dünyada kırk sene yaşaması daha sonra güneşin

verir (Bilmen, 1973: 636-637): "Reddü'l-Muhtâr'da Tabakâtü'l-Temîmî'den naklen deniliyor ki: 'Âllâme Ahmed bin Süleyman [İbn Kemal] her ilimde yedi tûlâ sahibi idi. Hiçbir fen yoktur ki ona dair bir veya müteaddit kitabı bulunmasın. Telifâtının kesreti, ittılânın vüs'ati itibarıyla Celâleddîn-i Süyûtî gibidir; diyâr-ı Mısriyye'de Süyûtî ne ise, diyâr-ı Rûm'da da İbn Kemâl odur. Bence İbn Kemâl, Süyûtî'den daha ziyade dikkat-i nazara, hüsn-i fehme mâliktir. Her ikisi de asrının ziyneti idi.' Fakat ben derim ki: İbn Kemâl her ne kadar edebiyata usûle ittîlâ' cihetiyle Süyûtî'ye müsâvî olsa da hadis ilimlerinde ona müsâvî olamaz. Süyûtî bu ilimler bakımından daha vâsi' bir nazara, daha ince bir fikre mâliktir. Zannımca Süyûtî'den sonra kendisinin bir misli daha gelmemiştir. İbn Kemâl ise hadis ilminde bezâası azdır."

⁷ Kur'ân'da kıyametin kopacağı zamanı Allah'tan başkasının bilemeyeceği bildirilir. Ayrıca bazı ayetlerde kıyametin ansızın kopacağı da bildirilir. Süyûtî her ne kadar, büyük alametlerin gerçekleşmediğini öne sürerek kıyametin daha ileri bir tarihte kopacağını belirtse de, kıyameti her an gerçekleşebilecek bir olay olarak gören ikinci bir yaklaşım daha bulunmaktadır. Buna göre insan, her an kıyamet kopabileceğini düşünerek yaşarsa, daha sorumlu ve daha olumlu bir hayat sürer. Bu yaklaşımla ilgili olarak bkz. (Kalkan 2012: 25-33).

batıdan doğması ve bundan sonra insanlığın 120 yıl daha yaşaması hesaba katıldığında ortaya 200 rakamı çıkmaktadır. 1000 senenin dolmasına 102 sene kalıp son 200 senede görülmesi gereken hadiselerin gerçekleşmemesi, bu inanışın ve isnat edilen hadisin hatalı olduğunu gösterir. Verilen bu bilgi eserin yazıldığı tarihi de ortaya çıkarmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Suyûtî, Hz. Peygamber'in vefatının bininci senesinin dolmasına 102 sene kala risalesini yazmıştır. Basit bir hesaplama gidildiğinde eserin H. 909 / M. 1503 yılında telif edildiği ortaya çıkar.

Eserin Muhtevası

Celâleddîn Suyûtî'ye ait *Kitâbü'l-Keşf 'an-Mücâvezeti Hâzihi'l-Ümmeti el-Elf* adlı eserin tercümesi mahiyetindeki *Ahvâl-i Kıyâmet*, eserin orijinali gibi secili bir üslupla yazılmıştır. Bu nedenle edebi bir mahiyet de taşıyan risalenin secilerinden bazı örnekler vermek gerekir:

Hamd-i *bî-nihâye* ve şenâ-yı *bî-gâye ol Hâlık-ı semâvât-ı bedî'ü'n-nizâma* ve *Şâni'-i neyyirât-ı 'acîbü'l-intizâma* lâyıkdur

necm-i burc-ı *hidâyet* ve seyyâre-i nüh çarh-ı *'inâyet*

bu hadd ile maḥdūd ve *bu 'add ile ma'dūd*

ḥadiş-i şerîf-i 'irfân-*baḥşı* kâmi' -i zâlâm-ı *cehl* ve kelâm-ı laṭîf-i ma'ârif-*naḫsı* lâmi' -i envâr-ı 'aḫl u *naḫl*

Eserin tertibinde eski metinlerin ekserisinde görülen hiyerarşi takip edilmiştir. Eserin adı ve “besmele” kimi nüshalarda tercihen farklı şekillerde yazılmış ya da hiç yazılmamış olsa da muhtevanın ilk cümleleri hamd ü senaya tahsis edilmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber'e, onun ailesine, ashabına, evladına ve ahbabına salât ve selam gönderilmiştir. Ardından eserin müellifi Celâleddîn Suyûtî oldukça sıtayışlı sözlerle övülerek onun tespitlerine yer verilmiştir. Buraya kadarki kısım oldukça ağır bir üsluba sahiptir.

Halk arasında Hz. Peygamber'in kabri pâkinde 1000 yıldan fazla kalmayacağına, bu sürenin sonunda kıyamet kopacağına dair inancın asılsız olduğu dile getirilir. Daha sonra Tirmizî'nin *Nevâdirü'l-Usûl*'ünde yer verdiği bir hadisin açıklamasına yer verilir. Eserin ortaya koymaya çalıştığı tez şu şekilde özetlenebilir:

Hz. Âdem'in yaratılışından kıyametin kopmasına kadar geçen süre 7000 yıldır. Hz. Peygamber, altıncı bin yılın sonunda gönderilmiştir. Hatta bir hadisinde dünyanın yaratılışından 5600 sene sonra dünyaya geldiğini söylemiştir. Öyleyse 7000 yılı tamamlamak için 1000 yılın üzerine 400 yıl daha ilave etmek gerekir. Bu hesaba göre kıyametin kopmasına birkaç asır daha vardır. Eserin yazılış nedeni bu hesaplamalarda kendisini açık bir şekilde hissettirmektedir. Kıyametin yakın bir zamanda kopacağına dair yaşanan korkuyu teskin etmek için müellif bu kaçınılmaz sonu birkaç asır daha ertelemiştir.

Yakın bir zamanda kıyametin kopacağına dair söylentiler yayılması insanların alışılmışın dışında hareket etmeleri sonucunu doğurur. Bütün kutsal kitapların heybetinden ve dehşetinden bahsettiği kıyamet günü geldiğinde ölümler topraktan kalkacak ve hesaba çekileceklerdir. Bu zamanın oldukça yakın olduğunu bilen bir kişi dünyada gerçekleştirmesi gereken vazifeleri önemsemez ve korkunun kendisine verdiği şaşkınlıkla yanlış yollara sapabilir.

Bütün bunların yanı sıra insanların çeşitli kıyamet senaryoları üretmeleri yakın bir zamanda gerçekleşecek kıyamete dair bazı söylentilere inanmaları, onların dünya düzenine saygı göstermemeleri sonucunu da doğurur. Bu tehlikeyi sezen İbn Kemal, Suyûtî'nin konu hakkındaki ilgili eserini tercüme etme gereği hissetmiştir. Böylece kıyametin kendi neslinin tanık olacağı kadar yakın bir sürede kopmayacağına dair insanlara telkinlerde bulunmuştur. Esasen Kur'an-ı Kerim'de "*Gaybı ancak Allah bilir*"⁸ mealindeki ayet bu türden kuruntulara verilebilecek en güzel cevap olmakla birlikte yine de insanlara sayısız delillerle sunulmak yoluyla merakları giderilmeye çalışılmıştır.

Nüsha Tavsifleri⁹

Risâle-i Ahvâl-i Kıyâmet (A nüshası)

İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Koleksiyonunda 34 Ae Manzum 573/2 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نهاییه و ثنا ی بی غایه اول خالق سموات بدیع النظامه و صانع نیرات
عجیب الانتظامه لایقدرکه

⁸ Kur'an-ı Kerim 27 Neml- 65

⁹ Nüsha bilgileri yazmalar.gov.tr adresinden alınmıştır.

sözleriyle başlar. Arap-Talikh hatla, Türkçe, 141a-142b sayfaları arasında, 23 satırlı, cetvelleri tezhipli kâğıda yazılmıştır. Zahırı ve kenarları meşin, yüzü ebru kâğıt kaplı, şirazeli bir cilt içerisindedir. Müellif adı olarak İbn Kemal (Kemal Paşazade), Şemsüddin Ahmed b. Süleyman b. Kemal Paşa, 873-940 H. kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir.

آمین یا ارحم الراحمین والحمد لله رب العالمین

sözleriyle sona erer.

Ahvâl-i Kıyâmet (B nüshası)

Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesinde Râşid Efendi 196/9 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Ancak www.yazmalar.gov.tr'de 1196/9 olarak kayıtlıdır.

حمد بی حد و ثنا ی لایعد اول خالق سموات بدایع النّظام و صانع نیرات عجیب
الانتظام حضرتتہ کہ

sözleriyle başlar. Türkçe, 210x136(145x88) mm. ölçüsünde, 68b-72a sayfaları arasında, 17 satırlı kâğıda yazılmıştır. Müellif adı olarak Ebussu'ûd Muhammed b. Muhammed el-İmâdî (898-982/1493-1574) kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir.

آمین یا ارحم الراحمین والحمد لله رب العالمین م

sözleriyle sona erer.

Risâle-i Beyân-ı Ömr-i Dünyâ (C Nüshası)

Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 5401/2 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نہایہ ثناء بلا غایہ اول خالق السّموات بدیع النّظار و صانع نیرات عجیب
الانتظارہ لایقدرکہ

sözleriyle başlar. Nestalikh hatla, Türkçe, 200x130(145x62) mm. ölçüsünde, 47b - 50b sayfaları arasında, 19 satırlı kâğıda yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. Sırtı yıpranmış, şemseli, koyu bordo meşin kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Şirazesi dağılmıştır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir. Ancak aynı cilt içerisinde 1281(1864) tarihinde istinsah edilmiş bir eser vardır.

دنیا یا و عاقبتنا خیراً و قدرلنا فی الخنان سیرا امین یا معین تمت

sözleriyle sona erer.

Risâle fi-Ahvâli'l-Kıyâme (D nüshası)

Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 5693/7 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نہایہ و ثناء بی غایہ اول خالق سموات بدیع نظامہ و صانع نیرات عجیب
الانتظامہ لایقدر کہ

sözleriyle başlar. Nestalik hatla, Türkçe, 195x145(145x108) mm. ölçüsünde, 38a – 39b sayfaları arasında, 21 satırlı, su yolu filigranlı kâğıda yazılmıştır. Yapraklar rutubet lekeli. Sırtı siyah meşin, cilt kapakları yıpranmış desenli kâğıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Müstensih adı olarak Seyyid Mehmed Tokadî kayıtlıdır. 1203(1788) tarihinde istinsah edilmiştir. Aynı cilt içerisinde 1110(1698), 1121(1709), 1165(1751), 1195(1780) tarihlerinde istinsah edilmiş 4 eser daha vardır.

و الحمد لله يا رب العالمين م مولفات کمال باشا زاده

sözleriyle sona erer.

Risâle fi-Müddeti Hayâti'd-Dünyâ ve Eşrâti's-Sâ'a (E nüshası)

İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emir Emîrî Koleksiyonunda 34 Ae Şeriyeye 905/3 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی حد و ثناء لا یعد اول خالق سموات بدیع النّظام و صانع نیرات عجیب
الانتظامہ کہ

sözleriyle başlar. Arap Nesih hatla, Türkçe, 210x160(175x112) mm. ölçüsünde, 12a - 14a sayfaları arasında, 17 satırlı kâğıda yazılmıştır. Müellif adı olarak İbn Kemal (Kemal Paşazade), Şemseddin Ahmed b. Süleyman b. Kemal Paşa, 873-940 H. kayıtlıdır. Sırtı meşin, yüzü ebru kâğıt kaplıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir. Ancak aynı cilt içerisinde 1184(1770) tarihinde istinsah edilmiş bir eser vardır.

والحمد لله ربّ العالمين لابن کمال عليه رحمة المتعال

sözleriyle sona erer.

Risâle fi-Beyâni Ömri'd-Dünyâ (F nüshası)

Ankara Milli Kütüphane Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 06 Hk 4328/1 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نهاییه ثناء بلا غایه اول خالق السموات بدیع النظام و صانع نیرات عجیب
الانتظامه لایقدرکه

sözleriyle başlar. Rika hatla, Türkçe, 192x125(155x75) mm. ölçüsünde, 1b - 5b sayfaları arasında, 17 satırlı, beyaz cedid kâğıda yazılmıştır. Zencirekli, siyah pandizot kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Müellif adı olarak Celâleddin ismi kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir.

والله اعلم بالصواب علی الاطناب تمت م م م

sözleriyle sona erer.

Terceme-i Ahvâl-i Kıyâmet (G nüshası)

Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 1941/2 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نهاییه ثناء بلا غایه اول خالق سموات بدیع النظام و صانع نیرات عجیب
الانتظامه لایقدرکه

sözleriyle başlar. Nesih kırması hatla, Türkçe, 213x155(100x102) mm. ölçüsünde, 11b - 12b sayfaları arasında, 33 satırlı, birleşik harf filigranlı kâğıda yazılmıştır. Beyaz karton bir kap içerisindedir.

Müellif adı olarak Gelibolulu Mehmed Çelebi kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir. Ancak aynı cilt içerisinde 1077(1665) ve 1097(1685) tarihlerinde istinsah edilmiş ikişer eser vardır. Celâleddin Suyûtî'nin kıyâmet kopması ahvaline dair risalesinin tercümesidir.

دنیانا و عاقبتنا خیرا وقدرلنا فی الجنان سیرا امین یا رب العالمین

sözleriyle sona erer.

Terceme-i Risâle fî-Ahvâli'l-Kıyâme (H nüshası)

Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesinde 19 Hk 798/4 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نهاییه ثناء بلا غایه اول خالق سموات بدیع النظام و صانع نیرات عجیب
الانتظامه لایقدرکه

sözleriyle başlar. Talik hatla, Türkçe, 210x150 (150x90) mm. ölçüsünde, 1b - 3a sayfaları arasında, 25 satırlı, suyolu filigranlı kâğıda yazılmıştır.

Müellif adı olarak Gelibolulu Mahmud Çelebi kayıtlıdır. 1119 (1706) tarihinde istinsah edilmiştir. Celâleddin Suyûtî'nin kıyâmet kopması ahvaline dair risalesinin tercümesidir.

دنیانا و عاقبتنا خیرا وقدّرنا فی الجنان سیرا امین یا رب العالمین تمت الرسالة بفة
سنه ۱۱۱۹

sözleriyle sona erer.

Risâle-i Beyân-ı Ömr-i Dünyâ (I Nüshası)

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Isparta Yalvaç İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 32 Yalvaç 107/12 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

رسالهء بیان عمر دنیا بسم ... حمد بی نهایته و ثناء بی غایه اول خالق سموات
بدیع النظامه و صانع ...

sözleriyle başlar. Talik hatla, Türkçe, 200x125(140x90) mm. ölçüsünde, 275a - 277a sayfaları arasında, 18 satırlı, krem rengi cedid kâğıda yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, üzeri desenli bez kaplı, mıkblebli, mukavva bir cilt içindedir.

Müstensih adı olarak Ali Rıza b. Mehmed Rüşdi Yalvacı kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir. Ancak aynı cilt içerisinde 1291(1873) tarihinde istinsah edilmiş bir eser ve 1293(1876) tarihlerinde istinsah edilmiş 2 eser vardır.

... عائد اولور والله اعلم بالصواب علی الايجاز والاطناب وصلى الله على سيدنا
محمد ...

sözleriyle sona erer.

Risâle-i Bekâ'-i Dünyâ (İ Nüshası)

Manisa İl Halk Kütüphanesinde 45 Hk 1660/2 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

بسم... حمد بی حد و ثناء لا یعد اول خالق سموات بدیع النظام و صانع نیرات
عجیب الانتظامه ...

sözleriyle başlar. Talik hatla, Türkçe, 162x140(160x110) mm. ölçüsünde, 9a - 10b sayfaları arasında, 21 satırlı, rutubet lekeli, filigranlı krem kâğıda yazılmıştır. Çaharkuşe vişne rengi meşin, üstü ebru kâğıt kaplı, miklebli, mukavva bir cildi vardır.

Müellif adı olarak Kemal Paşazade Şemseddîn Ahmed b. Süleymân (873-940/1468-1543) kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir.

من رسالة الامام جلال الدين السيوطي

sözleriyle sona erer.

Risâle fi-Hakki'd-Dünyâ ve Bekâ'ihâ ve Zevâlihâ (J Nüshası)

Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesinde 37 Hk 1073/9 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

حمد بی نهایت ثناء بی غایه اول خالق سموات بدیع النظامه و صانع نیرات عجیب
الانتظامه لا یقدرکه...

sözleriyle başlar. Talik hatla, Türkçe, 205x145(175x125) mm. ölçüsünde, 163b - 164b sayfaları arasında, 27 satırlı, suyolu filigranlı kâğıda yazılmıştır. Miklebli, ebrulu, mukavva, çaharkuşe meşin bir cilt içerisindedir.

Müellif adı olarak Kemâl Paşazade Şemseddîn Ahmed b. Süleymân (873-940/1468-1543) kayıtlıdır. Telif ya da istinsah tarihi belli değildir. Ancak aynı cilt içerisinde 992(1583) tarihinde istinsah edilmiş bir eser vardır.

والحمد لله رب العالمین مولفات کمال باشا

sözleriyle sona erer.

Farklı şahıslara izafe edilen eserin nüshalarından herhangi birisi diğerine tercih edilmemiş, metin kurulurken bütün nüshalar değerlendirilmeye alınmıştır.

METİN

Risâle-i Ahvâl-i Kıyâmet¹⁰

Bismillâhırrahmânirrahîm

[A 141a, B 68b, C 47b, D 38a,

E 12a, F 1b, G 11b, H 1b, I 275a, İ 9a, J 163b] Hâmd-i bî-nihâye¹¹ ve şenâ-yı bî-gâye¹² ol Hâlik-ı semâvât-ı¹³ bedî' ü'n-nizâma¹⁴ ve Şâni^c-i neyyirât-ı 'acîbü'l-intizâma¹⁵ lâyıkdur ki¹⁶ cevâhir-i zevâhir-i maḥâmidât-ı¹⁷ zât-ı¹⁸ bî-şerîki elsine-i ahvâl-i¹⁹ mevcûdât-ı 'ulvî ve süflî ile mezkûr ve le'âlî-i ma'âlî-i²⁰ şenâ-yı²¹ şıfât-ı²² bilâ-

¹⁰ **Başlık:** Risâle-i Ahvâl-i Kıyâmet li-ibn-i Kemâl Paşa 'aleyhi'r-Raḥmetihi **A**, Fâzıl-ı Yegâne 'Allâme-i Zamâne Şeyhü'l-İslâm Müfti'l-Enâm el-Mevlâ Ebüssu'üd el-'îmâdî ibnüş-Şeyḥ Yavşîü'l-İskilîbî Ḥâzretleri'nün Ahvâl-i Kıyâmete Müt'e'allik Olan Risâle-i Şerîfeleridür. **B**, Risâle-i Celâleddîn Monlâ Suyûṭî **C**, Bismillâhırrahmânirrahîm **D**, Sulṭânü'l-'Ulemâ fî'r-Rûm Merḥûm Kemâl Paşa-zâde'nün Risâlesidür. **E**, Hâzâ er-Risâletihî fî-Beyân-ı 'Ömri'd-Dünyâ-yı Celâleddîn **F**, Celâleddîn Suyûṭî'nün Kıyâmet Kıpması Ahvâline Müt'e'allik Risâle-i Şerîfinün Tercemesidür. Gelibolu[lu] Meḥmed Çelebi Efendi itmişlerdür. Raḥimehullâh **G**, Celâleddîn es-Suyûṭî'nün Kıyâmet Kıpması Ahvâline Müt'e'allik Risâle-i Şerîfinün Tercemesidür. Gelibolulu Maḥmûd Çelebi Efendi İtmışlerdür. **H**, Hâzâ er-Risâle fî-Beyân-ı 'Ömri'd-Dünyâ li-Mevlânâ Celâleddîn 'aleyhi'r-Raḥmetullâhü'l-Mu'în **I**, Bismillâhırrahmânirrahîm **İ**, **J**'de başlık yok

¹¹ bî-nihâye: bî-ḥadd B, E, İ

¹² bî-gâye: lâ-yu'add B, E, İ; bilâ-gâye C, F, G, H

¹³ Hâlik-i semâvât: Hâlikü's-semâvât C, F

¹⁴ bedî' ü'n-nizâma: bedî' ü'n-nizâm E, G, H; bedâiy' ü'n-nizâm B; bedî' ü'n-nezzâr C

¹⁵ intizâma: intizâra C

¹⁶ intizâma lâyıkdur ki: intizâm ḥâzretine lâ-yu'add B, intizâma ki lâ-yu'add E, intizâma lâ-yu'add İ

¹⁷ maḥâmidât: maḥâmidât ile B, E

¹⁸ zât: H'de yok

¹⁹ ahvâl: B, F, I'da yok

²⁰ le'âlî-i ma'âlî': vâlî A, vâlî-i ma'âlî D, F, I, İ, J

²¹ şenâ. J'de yok

teşrîki şifâh-ı mükevvenât-ı maşnû'ât ile menşûrdur ve şalât-ı²³ bî-
hadd u selâm-ı²⁴ lâ-yu'add ol mefhar-ı²⁵ mefâhîr-i benî²⁶ Âdem belki
dürr-ı²⁷ ferîd-i baħr-i 'âlem²⁸ cenâbına ensebdür ki²⁹ ħadîş-i şerîf-i
'irfân-baħşî kâmi'^c-i zâlâm-ı cehl ve kelâm-ı laţîf-i ma'ârif-naqşî
lâmi'^c-i envâr-ı 'aql u naqldür ve rıdvanullâhi ve raħmetihî³⁰ Rabbi
âlihî âl ü aşhâb ve evlâd ü aħbâbları üzerine³¹ olsun ki her biri necm-
i³² burc-ı hidâyet ve seyyâre-i nüh³³ çarħ-ı 'inâyetdür. Rıdvanullâhi [B
69a] te'âlâ 'aleyhim ecma'in ve ba'dehu³⁴ [E 12b] ma'lûm-ı erbâb-ı³⁵
ţabâyi'^c-i³⁶ ħikmet- perver ve mefhûm-ı aşhâb-ı³⁷ 'uķûl ü ma'ârif-
güster ola ki şems-i âsmân-ı 'ulûm ve bedr-i eflâk-i fuhûm ve³⁸ 'aţâ-
baħşî-i ma'ârif -i yakîn ve râh-nümâ-yı³⁹ maķâşîd-ı müttakîn⁴⁰ a' nî
bih⁴¹ Celâleddîn es-Suyûtî⁴² raħmetullâhi te'âlâ⁴³ şu semt ile⁴⁴ taķrîr-i

²² şifât: B'de yok

²³ şalât: şalavât B, şalât-ı şala[vâ]t C, G, H

²⁴ selâm: şalât -ı selâm C, G, H

²⁵ mefhar: faħr B

²⁶ benî: ebî F, ibn I

²⁷ dürr: F, I'da yok

²⁸ baħr-i 'âlem: baħr-i 'âlem şallallâhu 'aleyhi ve sellem B

²⁹ ki: B'de yok

³⁰ raħmetihî: raħmetullâhi C

³¹ üzerine: üzerlerine A, H, İ

³² necm: necm-i 'ulviyyet I

³³ nüh: A, C, D, E, F, G, H, I, İ, J'de yok

³⁴ Rıdvanullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'in ve ba'dehu: A, C, D, F, I, İ, J'de yok;
ba'dehu E, G, H

³⁵ erbâb: A, B, D, E, F, G, I, İ'de yok

³⁶ ţabâyi': ţibâ' B, C, G, H

³⁷ aşhâb: B'de yok

³⁸ ve: B, C, D, E, F, G, H, I, İ, J'de yok

³⁹ râh-nümâ: reh-nümâ B

⁴⁰ müttakîn: metîn B

⁴¹ bih: A, B, E, İ'de yok

⁴² es-Suyûtî: A, B, D, E, F, G, H, I, İ, J'de yok

⁴³ raħmetullâhi te'âlâ: A, C, D, F, G, J'de yok

kelâm ve bu tarz ile⁴⁵ ta'bir-i merâm [F 2a] buyurmuşlardır ki elsine-i 'avâmda şâyi' ve şifâh-ı enâmda zâyî'dür ki⁴⁶ Hâzret-i netice-i mu'kaddemât-ı ma'hlûkât⁴⁷ ve Cenâb-ı gâyet-i⁴⁸ mu'kaddemât-ı mükevvenât⁴⁹ kabri-i pâkinde ve mer'kad-ı 'ıtr-nâkinde⁵⁰ biñ yıldan ziyâde nühüfte vü nihâde olmaya. Lâkin bu kelâmuñ aşlı bâtıl ve esâsi [C 48a] 'âtıldur.⁵¹ Belki eşahh-ı kelâm ve evzâh-ı⁵² merâm budur ki bu ümmet-i sa'âdet-behçet⁵³ ve bu tã'ife-i şeref-şo'betüñ be'kâsi ve birbiriyle ictimâ'⁵⁴ ü li'kâsi⁵⁵ biñ yıldan ziyâdedür. [I 275b] Lâkin ol⁵⁶ biñ yıl üzerine⁵⁷ ziyâde olan evkât ne kadar va'ktür⁵⁸ kimesneye⁵⁹ ma'lûm ve bir e'hada mefhûm [G 12a] degüldür. Ol zã'id⁶⁰ olan⁶¹ ancak bu hadd ile ma'hdûd ve bu⁶² 'add ile⁶³ ma'düddür ki beş yüz yıldan kem⁶⁴ ü nâkış ve 'aded-i ma'şûşdan bir mertebe ya merâtible nâkışa-i

⁴⁴ semt ile: resm ile B

⁴⁵ tarz ile: tavr ile A

⁴⁶ zâyî'dür ki: bedâyi'dür ki A, B, D, E, F, I

⁴⁷ mu'kaddemât-ı ma'hlûkât: mu'kaddemât ve mef'har-i mevcüdât şallallahu 'aleyhi's-şalavât ve't-tahiyyât B, mu'kaddemât ve mef'har-i mevcüdât E

⁴⁸ gâyet:A, B, D, E, F, I, İ, J'de yok

⁴⁹ cenâb-ı gâyet-i mu'kaddemât-ı mükevvenât: B, E'de yok

⁵⁰ mer'kad-ı 'ıtr-nâkinde: B, C'de yok

⁵¹ ve esâsi 'âtıldur: B'de yok; ve esâsi âtıl A, D, F, J

⁵² evzâh: vâzih B

⁵³ behçet: himmet F

⁵⁴ ictimâ': F, I'da yok

⁵⁵ li'kâsi: iltikâsi C, G, H

⁵⁶ ol: I'de yok

⁵⁷ yıl üzerine: yıldan B, E

⁵⁸ kadar va'ktür: kadardur H

⁵⁹ kimesneye: kimseye B, E

⁶⁰ zã'id: ziyâde İ

⁶¹ olan: D, F, G, H, I, J'de yok

⁶² bu: C'de yok; ol B, E

⁶³ 'add ile: 'add ile şümârende ve H

⁶⁴ kem: F, I'da yok

mütehaşşışadur⁶⁵ ve⁶⁶ bu da⁶⁷ vānuñ şahidi⁶⁷ ve beḳā-yı dünyā yedi biñ yıl olması ‘illeti [H 2a] bu şahīfede bi⁶⁸ avnillāhi te⁶⁸ ālā⁶⁸ ve ‘ināyetihi⁶⁹ mezkūr⁷⁰ ve bu varaḳla⁷¹ merḳūm u manzūr⁷² u maşūr⁷³ olur.⁷⁴ Evvelā beḳā-yı⁷⁵ [B 69b] dünyā cemī⁶⁸ an yedi biñ yıl idüğine şehādet iden şuhūd-i eḥādīs-i Resūl-i⁷⁶ ekrem⁷⁷ şallallāhu te⁶⁸ ālā⁷⁸ aleyhi ve sellemdür. Eḥādīs-i mezbūreden [F 2b] biri⁷⁹ ol⁸⁰ ḥadīşdür kim⁸¹ Ḥakīm⁸² Tirmizī⁸³ raḥmetullāhi te⁶⁸ ālā⁸⁴ *Nevādirü’l-Usūl* inde⁸⁵ anı zıkr itmişdür bu⁸⁶ ‘ibāretle⁸⁷:

⁶⁵ bir mertebe ya merātible nāḳışa-i mütehaşşışadur: merātibler bu mertebdür C

⁶⁶ ve: C, D, F, G, H’de yok

⁶⁷ şahidi: şahidi de F

⁶⁸ te⁶⁸ ālā: G’de yok

⁶⁹ te⁶⁸ ālā ve ‘ināyetihi: I’da yok; bi⁶⁸ ināyetihi C, te⁶⁸ ālā mezkūr F

⁷⁰ mezkūr: mezkürdür İ

⁷¹ varaḳla: varaḳda A, C, D, E, F, G, H, I, İ, J

⁷² manzūr: C’de yok

⁷³ maşūr: A, D, F, G, I, İ, J’de yok; maşürdür C

⁷⁴ merḳūm u manzūr u maşūr olur: maşūr u manzūr u merḳūm olur E, mer[kūm] u manzūr olur H

⁷⁵ beḳā: C’de yok

⁷⁶ Resūl: Resūlullāh E

⁷⁷ ekrem: muḥterem I

⁷⁸ te⁶⁸ ālā: A, C, F, G, H, İ, J’de yok

⁷⁹ sellemdür. Eḥādīs-i mezbūreden biri: sellemün eḥādīs-i şerīfinden biri I

⁸⁰ ol: bu I

⁸¹ ḥadīşdür kim: ḥadīs-i şerīfe budur ki C, ol ḥadīşdür ki H

⁸² Ḥakīm: A, B, E, İ’de yok

⁸³ şehādet iden şuhūd eḥādīs-i Resūl-i ekrem şallallāhu te⁶⁸ ālā aleyhi ve sellemdür. Eḥādīs-i mezbūreden biri ol ḥadīşdür kim Ḥakīm Tirmizī: şahid eḥādīs-i Resūl-i ekremdür. Biri ol ḥadīşdür ki Ḥakīm Tirmizī **G**

⁸⁴ raḥmetullāhi te⁶⁸ ālā: A, C, D, F, G, I, J’de yok

⁸⁵ Nevādirü’l-Usūl *ünde*: Nevādirü’l-Usūl *de* H, I, İ; Nevādirü’l-Usūl *den* J

⁸⁶ bu: şu İ

⁸⁷ zıkr itmişdür bu ‘ibāretle: bu ‘ibāretle zıkr itmişdür B, E

حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَحَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ هَلَالٍ عَنْ لَيْثٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّ الشَّفَاعَةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِمَنْ عَمِلَ الْكِبَائِرَ مِنْ أُمَّتِي ثُمَّ مَاتُوا عَلَيْهَا فَهَمَّ فِي الْبَابِ الْأَوَّلِ جَهَنَّمَ لِاتِّسَادِ جَوْهَرِهِمْ وَلَا تَرْتِزُقُ أَعْيُنَهُمْ وَلَا يَغْلُونَ بِالْأَغْلَالِ وَلَا يَقْرَبُونَ مَعَالِشِيَّاطِينَ وَلَا يَضْرِبُونَ بِالْمَقَامِعِ وَلَا يَطْرَحُونَ فِي الْأَدْرَاكِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْكُثُ فِيهَا سَاعَةً ثُمَّ يَخْرُجُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْكُثُ فِيهَا يَوْمًا ثُمَّ يَخْرُجُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْكُثُ فِيهَا سَنَةً ثُمَّ يَخْرُجُ وَأَطْوَلُهُمْ مَكْثًا مَنْ يَمْكُثُ فِيهَا مِثْلَ الدُّنْيَا مِنْذُ يَوْمِ خَلَقْتَ إِلَى يَوْمِ الْفَيْتِ وَذَلِكَ سَبْعَةٌ أَلْفٌ سَنَةً

[A 141b, C 48b, D 38b, E 13a, İ 9b] Ya^cni⁸⁸ “Benüm⁸⁹ şefâ^c atüm kıyâmet güninde ümmetümden kebâ[’]ir işleyüb bilâ-tevbe⁹⁰ ölenleredir.⁹¹ Ol tâ[’]ife t̄abaqât-ı⁹² cehennemden t̄abaqât-ı ülâda⁹³ sâkin olurlar⁹⁴. Anlaruñ yüzleri⁹⁵ siyâh ve gözleri gök olmaz ve⁹⁶ anlaruñ boyunlarına zencir⁹⁷ urulmaz⁹⁸ ve anlar⁹⁹[B 70a] şeyâtin ile¹⁰⁰ koşulmaz¹⁰¹ ve daği kaçıcılarla d̄arb olunmazlar¹⁰² ve sâ[’]ir t̄abaqât-ı cehenneme maṭrûḥ¹⁰³ olmazlar. Ol tâ[’]ifeden¹⁰⁴ ba^czısı¹⁰⁵ cehennemde¹⁰⁶ ancak bir sâ^cat eglenüp¹⁰⁷ andan şoñra benüm şefâ^c atüm¹⁰⁸ sebe-

⁸⁸ ya^cni: terceme C, G, H

⁸⁹ benüm: B’de yok

⁹⁰ bilâ-tevbe: bilâ-tevbe muşirren fevt C, G, H; bilâ-tevbe fevt D, F, J

⁹¹ ölenleredir: ölenlere A

⁹² t̄abaqât: C’de yok

⁹³ t̄abaqât-ı ülâda: ednâ t̄abaqada C

⁹⁴ olurlar: olur C, G, H

⁹⁵ yüzleri: G’de yok; yüzi A, C, D, F, J

⁹⁶ ve: A’da yok

⁹⁷ zencir: zencirler A, D, E, G, İ, J

⁹⁸ urulmaz: urmazlar B, D, F, İ

⁹⁹ anlar: anlara B

¹⁰⁰ ile: B’de yok

¹⁰¹ koşulmaz: koşmazlar B, koşulmazlar C, D, E, G, H, İ, J

¹⁰² d̄arb olunmazlar: maṭrûb olmazlar A, D, E, F, G, H, İ, J; urulmazlar C

¹⁰³ maṭrûḥ: ṭarḥ A, B, C, D, E, F, G, İ, J

¹⁰⁴ yüzi siyâh ve gözleri gök olmaz ve anlaruñ boyunlarına zencir urmazlar ve anlar şeyâtin ile koşulmaz ve daği kaçıcılarla d̄arb olunmazlar ve sâ[’]ir t̄abaqât-ı cehenneme maṭrûḥ olmazlar: F, I’da yok

¹⁰⁵ Ol tâ[’]ifeden ba^czısı: anlaruñ ba^czısı F, I

¹⁰⁶ cehennemde: sa^cırde C

biyle¹⁰⁹ çıkarlar¹¹⁰ ve ba'zı âher ancak bir gün¹¹¹ eğlenüp benim şefâ'atümle çıkarlar¹¹² ve ba'zı âher¹¹³ [F 3a] bir ay eğlenüp¹¹⁴ ve ba'zı âher bir yıl eğlenüp¹¹⁵ be-gâyet¹¹⁶ çok eğlenen¹¹⁷ dünyâ 'ömri kadar cehennemde¹¹⁸ eğlenüp¹¹⁹ ba' dehu¹²⁰ benim¹²¹ şefâ'atüm sebebiyle¹²² çıkarlar.¹²³ [I 276a] Dünyânun 'ömri kadar¹²⁴ demekden murâd¹²⁵ âdem¹²⁶ yaradıldığı zamândan fânî¹²⁷ olduğu zamâna dekdür¹²⁸. Ol

¹⁰⁷ eğlenüp: İ'de yok; eğlenür B, C, D, E, G

¹⁰⁸ andan sonra benim şefâ'atüm: İ'de yok

¹⁰⁹ sebebiyle: İ'de yok; ile F, G, I

¹¹⁰ çıkarlar: İ'de yok; çıkar C

¹¹¹ ve ba'zı âher ancak bir gün: A, B, E, F, I'da yok; ve ba'zısı dağı ancak bir gün G, ve ba'zısı bir gün İ

¹¹² eğlenüp benim şefâ'atümle çıkarlar: A, B, C, E, F, I, İ'de yok; eğlenüp sonra benim şefâ'atümle çıkarlar G, H

¹¹³ ba'zı âher: ba'zısı dağı G, ba'zısı İ

¹¹⁴ eğlenüp: C, İ'de yok, eğlenür H

¹¹⁵ ve ba'zı âher bir yıl eğlenüp: ba' dehu benim şefâ'atüm sebebiyle çıkarlar ve ba'zı âher bir yıl eğlenür **B**, ve ba'zı âher bir yıl eğlenür **C**, ve ba'zısı dağı bir yıl eğlenür **G**, ve ba'zı âher altı ay eğlenür ve ba'zı âher bir yıl eğlenür **H**, ve ba'zısı bir yıl İ

¹¹⁶ be-gâyet: gâyetle B, D, İ, J; katı C, gâyet E, F, G, H, I

¹¹⁷ eğlenen: eğlenüp çıkan G

¹¹⁸ cehennemde: C, İ'de yok

¹¹⁹ eğlenüb: eğlenür B, C, G, H

¹²⁰ ba' dehu: B'de yok; sonra İ

¹²¹ benim: C, G, H'de yok

¹²² ba' dehu benim şefâ'atüm sebebiyle: öyle F, I

¹²³ ve ba'zı âher ancak bir gün eğlenüb benim şefâ'atümle çıkarlar ve ba'zı âher bir ay eğlenüb ve ba'zı âher bir yıl eğlenüb be-gâyet çok eğlenen dünyâ 'ömri kadar cehennemde eğlenüb ba' dehu benim şefâ'atüm sebebiyle çıkarlar. : E'de yok

¹²⁴ kadar: B, C, D, E, F, G, H, I, İ, J'de yok

¹²⁵ murâd: murâdum B, E, F, I

¹²⁶ âdem: C, F, G, H, I'da yok; Âdem 'aleyhi's-selâm B

¹²⁷ fânî: ifnâ C

¹²⁸ dekdür: dekdür demekdür C, H

zamân¹²⁹ yedi biñ yıldır.” Bu ma‘nâda¹³⁰ pes cemi‘-i müddet-i beķâ-yı dünyâ ve mevsim-i ibtidâ‘-i ‘uķbâ yedi biñ yıldır.¹³¹ [J 164a] Bu ma‘nâda¹³² kelâm-ı Resûl-i ekrem ve ĥadîs-i efđal-i Resûl-i mu‘azzam şallallâhu te‘âlâ¹³³ ‘aleyhi ve sellemdür¹³⁴. Ammâ¹³⁵ bu ümmet-i pür-ĥaşmet ve bu tã‘ife-i bâ‘-i izzetüñ beķâsı¹³⁶ biñ¹³⁷ yıldan ziyâde idüğine ĥüccet ve bu da‘vâya şâhid-i şâĥîĥ-i bi‘-i illet oldur ki aĥbâr-ı Resûl-i ekrem şallallâhu te‘âlâ¹³⁸ ‘aleyhi ve sellemde vâriddür ki Deccâl-i [C 49a] bed-fi‘âl re‘s-i mi‘ede ĥurûc ve ‘âlem-i kayddan¹³⁹ itlâķa ‘urûc ider. ‘Aķabince Ĥazret-i ‘İsâ ‘aleyhi’s-selâm¹⁴⁰ semâdan arza nâzil olub Deccâl’i¹⁴¹ ĥatlı idüp yiryüzinde kırķ yıl sâkin ve bu müddet dâr-ı fenâda [E 13b, H 2b] mütemekkin olur. Ba‘dehu şems-i ‘âlem-tâb cânib-i ģarbdan¹⁴² tülû‘ ider. Ba‘dehu yüz yigirmi [B 70b] yıl ĥalâyıķ ma‘išet itseler¹⁴³ gerekdür¹⁴⁴ ve biri biriyle muķârenet ve şoĥbet¹⁴⁵ it-

¹²⁹ zamân: zamândan B, zamândan berü A, E

¹³⁰ bu ma‘nâda: C, D, F, G, H, I, J’de yok

¹³¹ yıldır: F’de yok

¹³² pes cemi‘-i müddet-i beķâ-yı dünyâ ve mevsim-i ibtidâ‘-i ‘uķbâ yedi biñ yıldır. Bu ma‘nâda: B, E, İ’de yok

¹³³ te‘âlâ: B, I, İ, J’de yok

¹³⁴ sellemdür: sellem B

¹³⁵ şallallâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellemdür. Ammâ: çokdur. Ammâ C, G, H

¹³⁶ beķâsı: ibķâsı C

¹³⁷ biñ: yedi biñ B, H

¹³⁸ te‘âlâ: A, B, C, D, F, G, H, I, İ, J’de yok

¹³⁹ kayddan: G’de yok

¹⁴⁰ ‘aleyhi’s-selâm: ‘ale’n-nebiyyinâ ve ‘aleyhi’s-şalavâtü’l-mevlâ B, E; ‘ale’n-nebiyyinâ ve ‘aleyhi’s-selâm C, şallallâhu ‘ale’n-nebiyyinâ ve ‘aleyhi’s-selâm D, İ, J; şallallâhu ‘ale’n-nebiyyinâ ve ‘aleyh F, şallallâhu ‘aleyhi ve sellem G, şalavâtullâhi ‘ale’n-nebiyyinâ ve ‘aleyh H

¹⁴¹ Deccâl: Deccâl-i bed-fi‘âl İ

¹⁴² ģarbdan: maġribden C, D, F, G, J

¹⁴³ itseler: itse A

¹⁴⁴ itseler gerekdür: B’de yok

¹⁴⁵ şoĥbet: şoĥbetler G

seler gerektür.¹⁴⁶ Andan sonra¹⁴⁷ nefħa-i [F 3b] ūlā çalınup kırk yıl daħi¹⁴⁸ nefħateyn ortası olsa¹⁴⁹ gerektür. Pes imdi kıyām-ı¹⁵⁰ kıyāmet ve inbi‘ āş-ı sâ‘ at olunca olacağ emrler ancak iki yüz senede mümkün olur. Biñ yıl¹⁵¹ tamām olmağa ħod¹⁵² yüz¹⁵³ iki¹⁵⁴ sene qalmışdur. Öyle olsa¹⁵⁵ tamām-ı elfde¹⁵⁶ [D 39a] kıyām-ı¹⁵⁷ kıyāmet ġayr-i mümkündür. Pes imdi¹⁵⁸ biñ yıl üzerine ziyāde emr zāhir-i münirdür.¹⁵⁹ Ammā Deccāl re’s-i mi’ede ħurūc idüp¹⁶⁰ ba‘ dehu Ĥazret-i¹⁶¹ ‘ İśā ‘ aleyhi’s-selām¹⁶² yiryüzine nāzil olup Deccāl’i qatlı idüp yine¹⁶³ yiryüzinde tamām¹⁶⁴ kırk yıl¹⁶⁵ eglendüğine¹⁶⁶ şehādet iden¹⁶⁷ şahid ve bu¹⁶⁸ bisāṭ-ı sāħa-i ‘ uķūla māhid ħadıṣ-ı İbn Ĥātem’dür.¹⁶⁹ Ĥadıṣ buyurdılar¹⁷⁰ :

¹⁴⁶ ve biri biriyle muķārenet ve şoħbet itseler gerektür: C’de yok

¹⁴⁷ Andan sonra: yüz yigirmi yıldan sonra B, E, İ, ba‘ dehu C

¹⁴⁸ daħi: F, G, H, I’da yok

¹⁴⁹ olsa: A, D, G, J’de yok

¹⁵⁰ kıyām: B’de yok

¹⁵¹ yıl: A, B, C, F, G’de yok

¹⁵² ħod: ise F, I

¹⁵³ yüz: otuz B

¹⁵⁴ yüz iki: iki yüz H

¹⁵⁵ öyle olsa: pes imdi C

¹⁵⁶ elfde: olmadan C

¹⁵⁷ kıyām: I’da yok

¹⁵⁸ imdi: F, I’da yok

¹⁵⁹ Pes imdi biñ yıl üzerine ziyāde emr zāhir-i münirdür: B’de yok; Pes imdi biñ yıl üzerine ziyāde emr zāhir ve şe’n-i müteyessirdür C, Pes imdi biñ yıl üzerine ziyāde olduğu emr zāhir ve mübeyyendür E, Pes imdi biñ yıl üzerine ziyāde emr zāhir ve şe’n-i müteneyyirdür G, H; Pes imdi biñ yıl üzerine ziyāde emr zāhirdür İ

¹⁶⁰ idüp: E’de yok

¹⁶¹ Ĥazret: A, B, D, E, F, I, İ, J’de yok

¹⁶² ‘ aleyhi’s-selām: G’de yok

¹⁶³ yine: B, C, G, H’de yok

¹⁶⁴ tamām: A, B, C, D, E, F, I’da yok

¹⁶⁵ yıl: H’de yok

¹⁶⁶ eglendüğine: egleneceğine I

¹⁶⁷ şehādet iden: İ’de yok

حَدَّثَنَا ابْنُ الْقُرُونِيِّ خَلْفَ ابْنِ الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا الْمُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنِ الْعَرِيَّانِ بْنِ الْهَيْثَمِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ مَا كَانَ مِنْزَ كَانَتْ الدُّنْيَا رَأْسَ سَنَةٍ إِلَّا كَانَ عِنْدَ رَأْسِ الْمَاءِ أَمْرٌ عَظِيمٌ فَازْأَكُنْ رَأْسَ الْمَاءِ خَرَجَ دَجَالُهُ وَنَزَلَ عِيسَى عَمَّ بِنُ مَرْيَمَ فَقَتَلَهُ

[A 142a, C 49b, I 276b, İ 10a] Ya‘nî¹⁷¹ dünyâ mevcûd olaldan¹⁷² berü hîç¹⁷³ yüz yıl¹⁷⁴ başı yokdur ki¹⁷⁵ anda bir emr-i ‘aẓîm olmaya. [F4a] Bu üslûb üzerine¹⁷⁶ kaçan re’s-i mi’e olsa Deccâl ħurûc u zühûr¹⁷⁷ idüp ve Ĥazret-i [B 71a] ‘İsâ ‘aleyhi’s-selâm¹⁷⁸ gelüp anı ħatlı eyler. Pes imdi Deccâl ħâric [G 12b] olmaz¹⁷⁹ illâ re’s-i¹⁸⁰ mi’ede ħâric olur. Ba‘dehu Ṭaberânî, ‘Abdullâh ibn Selâm’dan bu ħadîs-i şerîfî rivâyet ider ki ħadîs:¹⁸¹

قال يمكث الناس بعد الدجال اربعين سنة. ¹⁸²ilh.

¹⁶⁸ bu: A, B, E, F, G’de yok

¹⁶⁹ Ĥâtem’dür: Ĥâlid’dür ki B

¹⁷⁰ Ĥadîs buyurdılar: buyurur B, E, I; buyurdılar ki C; buyurdılar D, F, G, H, İ; buyurdılar ħadîs J

¹⁷¹ ya‘nî: terceme ya‘nî C, G, H

¹⁷² mevcûd olaldan: vücûd bulaldan B

¹⁷³ hîç: İ’de yok

¹⁷⁴ yıl: C, G, H’de yok

¹⁷⁵ yokdur ki: yokdur D

¹⁷⁶ üzerine: üzre B

¹⁷⁷ ve zühûr: B, C, D, E, F, G, H, İ, J’de yok

¹⁷⁸ ‘aleyhi’s-selâm: C, D, E, G, H, J’de yok

¹⁷⁹ ħâric olmaz: ħurûc itmez F, I

¹⁸⁰ re’s: E’de yok

¹⁸¹ Ba‘dehu Ṭaberânî ‘Abdullâh ibn Selâm’dan bu ħadîs-i şerîfî rivâyet ider ki: ħadîs Resûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem buyurur A, ħadîs Resûl-i ekrem şallallâhu ‘aleyhi ve sellem der ki B, ħadîs-i Resûl-i ekrem şallallâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem D, ħadîs-i Resûl-i ekrem şallallâhu ‘aleyhi ve sellem E, J; ħadîs-i Resûl-i ekrem F, I; ħadîs-i Resûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem der İ; ħadîs-i Resûl şallallâhu ‘aleyhi ve sellem J

¹⁸² ilh. :A, B, C, D, E, F, I, J’de yok

[E 14a] Ya‘nî¹⁸³ nās Deccāl’den sonra kırk yıl yiryüzinde¹⁸⁴ mütemekkin olurlar¹⁸⁵. Ammā hurşid-i ‘ālem-tāb cānib-i mağribden tulū‘ itdükden sonra halk-ı ‘ālem ve efrād-ı benī Ādem yüz yigirmi yıl¹⁸⁶ yiryüzinde¹⁸⁷ ber-ķarār¹⁸⁸ ve bu kadar zamān geşt ü gūzār eyledüklerine¹⁸⁹ delīl-i vazīḥ¹⁹⁰ ve hüccet-i şahīḥ bu ḥadīşdür¹⁹¹. İbn-i Ebī¹⁹² Şeybe anı¹⁹³ Vekī‘den¹⁹⁴ Vekī‘¹⁹⁵ daḥi İsmā‘īl’den İsmā‘īl daḥi ‘Abdü’s-selām’dan¹⁹⁶ raḍiyallāhu ‘anhüm¹⁹⁷ rivāyet ider.¹⁹⁸ Resūl-i ekrem şallalāhu te‘ālā¹⁹⁹ ‘aleyhi ve sellem ḥazretleri²⁰⁰ buyurmuşlardır²⁰¹ ki ḥadīş²⁰²:

يمكث الناس بعد طلوع الشمس مغربها عشرين و مائة سنة

¹⁸³ ya‘nî: terceme ya‘nî C, G, H

¹⁸⁴ yiryüzünde: C’de yok

¹⁸⁵ olurlar: olur C

¹⁸⁶ yıl: H’de yok

¹⁸⁷ yiryüzünde: B’de yok

¹⁸⁸ ber-ķarār: ķarār C

¹⁸⁹ eyledüklerine: itdüklerine C, F, G, H

¹⁹⁰ vazīḥ: vāzīḥ A, C, D, E, F, G, H, I, İ, J

¹⁹¹ bu ḥadīşdür: ḥadīşdür ki C

¹⁹² Ebī: B, C, E, İ’de yok

¹⁹³ anı: B, İ’da yok; ebī F, ibn G

¹⁹⁴ Vekī‘den : E’de yok, Vekil’den C

¹⁹⁵ Vekī‘: F’de yok, Vekil C, ol İ

¹⁹⁶ ‘Abdüsselām’dan: Nebī ‘aleyhi’s-selām’dan C

¹⁹⁷ raḍiyallāhu ‘anhüm: A, C, D, F, G, H, I, J’de yok

¹⁹⁸ rivāyet ider: B, E’de yok

¹⁹⁹ te‘ālā: B, C, G, H, I, İ, J’de yok

²⁰⁰ ḥazretleri: A, B, C, D, E, G, H, İ, J’de yok

²⁰¹ ‘Abdüsselām’dan raḍiyallāhu ‘anhüm rivāyet ider. Resūl-i ekrem şallalāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥazretleri buyurmuşlardır: Ḥazret-i peygāmbere ‘aleyhi’s-selāmdan rivāyet ider ki İ

²⁰² ḥadīş: B, C, D, E, F, I, İ’de yok

Ya' nî²⁰³ güneş cānib-i²⁰⁴ mağribden tūlū' itdükden şoñra halk dār-ı fenāda yüz yigirmi yıl sâkin ve bisât-ı hâkde bu müddet²⁰⁵ mütemekkin olurlar.²⁰⁶ Ammâ beyne'n- nefhateyn²⁰⁷ kırk yıl²⁰⁸ olmasına [F 4b] hücet ve bu²⁰⁹ müdde'āya 'illet [C 50a] Resūl-i ekrem²¹⁰ şallallāhu te'ālā²¹¹ 'aleyhi ve sellem hāzretleri²¹² buyurmuşlardır.²¹³ Hādīs²¹⁴:

بين النفختين اربعين عامً وقال بين النفختين اربعون سنة²¹⁵

[H 3a] Eger bu gūne su'āl ve bu vech ile²¹⁶ kıl ü kāl olunursa ki Faḥr-i 'ālem seyid-i veled-i ādem şallallāhu [B 71b] 'aleyhi ve sellem²¹⁷ şöyle buyurmuşlardır. Hādīs²¹⁸:

الدنيا سبعة أيام كل يوم الف سنة وبعث في آخرها

[I 277a, J 164b] Eyle olsa müddet-i beḳā-yı ümmet biñ yıl²¹⁹ üzerine ziyāde²²⁰ olmaḳ²²¹ ihtimālī²²² emr-i muḥāldür²²³ ve maḥzā kıl ü

²⁰³ ya' nî: terceme ya' nî C, G, H

²⁰⁴ cānib: F, I'da yok

²⁰⁵ bu müddet: G, H'de yok; bu ḳadar müddet F, I

²⁰⁶ olurlar: olur D

²⁰⁷ beyne'n- nefhateyn: bā-beyn-i nefhateyn A, beyn-i nefhateyn D, E, F; mā-beyne'n- nefhateyn G, H

²⁰⁸ yıl: H'de yok

²⁰⁹ bu: A, C, D, E, F, G'de yok

²¹⁰ Resūl-i ekrem: Hāzret-i Resūlullāh

²¹¹ te'ālā: B, I'de yok

²¹² hāzretleri: A, B, C, D, E, G, I'da yok

²¹³ buyurmuşlardır: E'de yok

²¹⁴ Resūl-i ekrem şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem hāzretleri buyurmuşlardır. Hādīs: ḳāle Resūlullāh şallallāhu 'aleyhi ve sellem C, G, H; hādīs-i Resūl 'aleyhi'ş-şalātü ve's-selām D, J

²¹⁵ بين النفختين اربعين عامً وقال بين النفختين اربعون سنته: G'de yok

²¹⁶ bu vech ile: B, E'de yok; bu gūne A, D, G, I, J

²¹⁷ şallallāhu 'aleyhi ve sellem: A, D, E, F, G, I, I'de yok

²¹⁸ Eger bu gūne su'āl ve bu vech ile kıl ü kāl olunursa ki Faḥr-i 'ālem Seyid-i veled-i ādem şallallāhu 'aleyhi ve sellem şöyle buyurmuşlardır. Hādīs: G'de yok

²¹⁹ yıl: tamām İ

ḳāldür. Cevābı²²⁴ budur ki mu‘zām-ı mesā’il-i²²⁵ dīn ve cumhūr-ı umūr-ı yaḳīn²²⁶ biñdedür dimekdür. Tā ki ol ḥadīşe muvāfıḳ ola ve yine²²⁷ Resūl-i ekrem [D 39b] şallallāhu te‘ālā²²⁸ ‘aleyhi ve sellem ḥāzretleri²²⁹ buyurmuşlardur ki ḥadīs²³⁰:

بعثت في آخر الف السادسة

Ya‘nī bir āḥir ḥadīşde buyurmuşlar ki²³¹ : “Ben āḥir-i [E 14b] elf-i sādide ba‘ş olundum.” Eḥādīs-i eṣrāta daḥi²³² muvāfıḳ²³³ olsun iḥūn bu ma‘nāya ḥaml²³⁴ lāzib ü lāzım²³⁵ ve emr-i zārūrī [vü] mühimdür. Aḥmed bin Ḥanbel raḍiyallāhu ‘anh²³⁶ şöyle buyurdu ki baña İsmā‘īl bin ‘Abdulkerīm bin Mu‘aḳḳal bin Müneyye şöyle ḥaber virdi ki²³⁷ baña²³⁸ ‘Abdü’s-şamed şöyle²³⁹ bildürdi ki [F 5a] Taḥḳıḳ bin Vehbe’den işitdüm ki²⁴⁰ [İ 10b] Resūl-i ekrem²⁴¹ ‘aleyhi’s-selāmdan²⁴² şöyle²⁴³ rivāyet itdi ki²⁴⁴ buyurmuşlar²⁴⁵ ḥadīs²⁴⁶:

²²⁰ ziyāde: A, B, D, E, F, İ’de yok

²²¹ üzerine ziyāde olmaḳ: tamām olmaḳ B, E

²²² iḥtimālī: A, B, C, D, E, F, I, İ, J’de yok

²²³ muḥāldür: muḥāl B, F, H, I

²²⁴ cevābı: A, B, D, E, F, G, İ’da cevāb

²²⁵ mesā’il: mes’ele C, G, H

²²⁶ cumhūr-ı umūr: umūr-ı cumhūr F

²²⁷ ve yine: A, C, D, E, F, G, H, I, İ, J’de yok

²²⁸ te‘ālā: B, C, F, G, H, I, İ, J’de yok

²²⁹ ḥāzretleri: A, B, C, D, E, G, H, İ, J’de yok

²³⁰ ḥadīs: B, C, D, E, F, G, H, I, İ’de yok

²³¹ bir āḥir ḥadīşde buyurmuşlar ki: A’da yok

²³² daḥi: B, F’de yok

²³³ muvāfıḳ: muḥābıḳ C, G, H

²³⁴ ḥaml: H’de yok

²³⁵ Lāzib ü lāzım: lāzım ü lāzib B, C, D, E, F, G, H, İ, J

²³⁶ raḍiyallāhu ‘anh: A, C, D, F, G, H, I, İ, J’de yok; raḍiyallāhu te‘ālā ‘anh E

²³⁷ ḥaber virdi ki: ḥaber virdiler ki B, E; rivāyet itdi ki H, aḥbār eyledi ki İ

²³⁸ baña: A, D, E, G’de yok

²³⁹ şöyle: A, B, E, İ’de yok

²⁴⁰ baña ‘Abdü’s-şamed şöyle bildürdi ki Taḥḳıḳ bin Vehbe’den işitdüm ki: H’de yok

بعثت و قد خلا من الدنيا خمسة آلاف سنة وستمئة سنة لاني لاعرف كل زمان
منها ماكان من الملوك ولانبيأ

[A 142b] Ya‘nî “Bu zamānda ki ba‘ş olundum²⁴⁷ [C 50b] dünyādan beş biñ altı yüz sene mürür itmişdür. Ol zamāndan²⁴⁸ her cüz’de mülük u enbiyādan kim gelmişdür [B 72a] ben bilürüm.” diyü buyurdılar.²⁴⁹ Bu hadîş-i gevher-çînüñ ve bu kelām-ı rif‘at-nişinüñ mefhumı aña delâlet ider ki bu ümmetüñ beķāsı²⁵⁰ biñ yıl²⁵¹ üzerine dört yüz yıl²⁵² miķdârı ‘add ile zā’id ve bu hadîşden erbāb-ı ‘uķūla bu ma‘nā ‘ā’id olur.

والله اعلم بالصواب على الا يجاز والا طناب وصلّى الله على سيّدنا محمّد وعلى
اله واصحابه ورزقناالله علوم اليقين والمشى على الاستقامة والدين واجعل دنيانا وعاقبتنا
خيروا وقدرلنا فى الجنان سيراً أمين يا ارحم الراحمين والحمد لله رب العلمين

Li- ibn-i Kemāl ‘aleyhi raḥmetihi’l- Müte‘āl²⁵³

²⁴¹ Resül-i ekrem: H’de yok, Resülullāh’dan C, Resülullāh I, Resül ‘aleyhi’s-selāmdan İ, Resül’dan ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām J

²⁴² ‘aleyhi’s-selāmdan: C, G, H’de yok; şallallāhu ‘aleyhi ve sellemden B, I

²⁴³ şöyle: A, B, D, E, F, G, H, I, İ’de yok

²⁴⁴ Resül-i ekrem ‘aleyhi’s-selāmdan şöyle rivāyet itdi ki: Resül’den ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmdan **D, F**; Resül-i ekrem şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemden rivāyet itdi ki **E**, Resül şallallāhu ‘aleyhi sellemden şöyle rivāyet itdi ki **G**

²⁴⁵ buyurmışlar: A, C, D, F, G, H, I, İ, J’de yok

²⁴⁶ hadîş: B, I, İ’de yok

²⁴⁷ ki ba‘ş olundum: C, G, H’de yok

²⁴⁸ zamāndan: zamān B, zamānda D, E, F, H

²⁴⁹ buyurdılar: buyurmışlar B, E

²⁵⁰ beķāsı: ibķāsı C

²⁵¹ yıl: C, G’de yok

²⁵² yıl: A, C, D, G, H, J’de yok

²⁵³ Li- ibn-i Kemāl ‘aleyhi raḥmetihi’l- Müte‘āl: A, B, C, D, F, G, H, I, İ, J’de yok. D’de şöyle bir istinsah kaydı vardır: Mü’ellefāt Kemāl Paşa-zāde temmet Seyyid Meḥmed 29 Cemāziyü’l-aḥir sene 1203, H’de şöyle bir istinsah kaydı vardır: temmetü’r-risāletü’ş-şerife sene 1119, İ’de şöyle bir istinsah kaydı vardır: temmetü’r-risāle li- ibn-i Kemāl Paşa el-merḥūm و مما يدل على تأخر المدة ايضاً على ما اخر جه اكاكم فى تاريخه قاله حدثنا ابو سعيد بن ابى حدثنا ابدالله بن الحق ابن الياس حدثنا ابوعمار الحسين بن حريث حدثنا الفضل بن موسى عن حسين بن واقد عن ابدالله بن بديرة عن ابيه قاله قاله رسول الله صلى الله عليه و سلم لانقم الساعة حتى لا يعبدالله سبحانه فى الارض مائة سنته قبل ذلك من

KAYNAKÇA

- ALTUNTAŞ, Süleyman (2007), *Kıyamet Alametleri (On Alamenti Bir Arada Zikreden Rivayetlerin Tahlihi)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BAŞ, Eyüp (2005), “Binyılcılık ve Osmanlı Toplumunda Hicrî Milenyum Kıyamet Beklentisi ile İlgili Bazı Veriler”, *Dinî Araştırmalar*, C. 7, S. 21, s.163-177.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi (1973), *Büyük Tefsir Tarihi (Tabakatü'l-Müfessirîn)*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- İSEN, Mustafa (1998), *Sehî Bey Tezkiresi - Heşt Behişt*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İSEN, Mustafa (1994), *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- KALKAN, Ahmet (2012), “Kur’ân’ın Kıyamet İnancı İle Genel Kabul Gören Anlayışta Kıyamet”, *İktibas*, S. 436, s. 25-33.
- MALKOÇ, Bülent (2010), *Kıyamet Alametleri ve Gelecek Haberleri Konusunda Hadislerle Kitabı Mukaddes’in Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1977), “Kemâl Paşa-zâde”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 561-566.
- SARAÇ, M. Ali Yekta (1999), *Şeyhülislam Kemalpaşazade*, Şûle Yayınları, İstanbul.
- TOPALOĞLU, Bekir (2002), “Kıyamet”, *İslâm Ansiklopedisi*, C.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara, s. 516-522.

Yazma Eserler

- Anonim, *Risâle fî Ahvâli'l-Kıyâme* (yz), Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nu. 06 Mil Yz A 5693/7, 38a-39b.
- Anonim, *Risâle-i Beyân-ı Ömr-i Dünyâ* (yz), Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nu. 06 Mil Yz A 5401/2, 47b-50b.

risâletü'l-imâm Celâleddîn Suyûtî, J'de şöyle bir istinsah kaydı vardır: Mü'ellefât-ı Kemâl Paşa

- Anonim, *Risâle-i Beyân-ı Ömr-i Dünyâ* (yz), Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Isparta Yalvaç İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, Nu. 32 Yalvaç 107/12, 275a-277a.
- Ebussu'ûd Muhammed b. Muhammed el-Îmâdî (yz) *Ahvâl-i Kıyâmet*, Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Nu. Râşid Efendi 196/9, 68b-72a.
- Celâleddin (yz), *Risâle fî-Beyâni Ömri'd-Dünyâ*, Ankara Milli Kütüphane Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, Nu. 06 H 4328/1, 1b-5b.
- Gelibolulu Mahmud Çelebi (yz), *Terceme-i Risâle fî Ahvâli'l-Kıyâme*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, Nu. 19 Hk 798/4, 1b-3a.
- Gelibolulu Mehmed Çelebi (yz), *Terceme-i Ahvâl-i Kıyâmet*, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nu. 06 Mil Yz A 1941/2, 11b-12b.
- Kemal Paşazade (yz), *Risâle-i Ahvâl-i Kıyâmet*, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Koleksiyonu, Nu. 34 Ae Manzum 573/2, 141a-142b.
- Kemal Paşazade (yz), *Risâle-i Bekâ-i Dünyâ*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nu. 45 Hk 1660/2, 9a-10b.
- Kemal Paşazade (yz), *Risâle fî-Hakki'd-Dünyâ ve Bekâ'ihâ ve Zevâlihâ*, Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi, Nu. 37 Hk 1073/9, 163b-164b.
- Kemal Paşazade (yz), *Risâle fî-Müddeti Hayâti'd-Dünyâ ve Eşrâti's-Sâ'a(t)*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, Nu. 3.